

PHÁT TRIỂN KINH TẾ BAN ĐÊM - KINH NGHIỆM TRUNG QUỐC VÀ HÀM Ý CHÍNH SÁCH CHO VÙNG KINH TẾ TRỌNG ĐIỂM MIỀN TRUNG

Nguyễn Danh Nam *
 Ông Thị Ngọc Lan **

Tóm tắt: Trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế, phát triển kinh tế ban đêm là xu thế tất yếu với sự ra đời của các mô hình kinh doanh mới. Vùng kinh tế trọng điểm miền Trung hội tụ được nhiều lợi thế cho phát triển kinh tế ban đêm. Việc phát triển kinh tế ban đêm sẽ đóng góp quan trọng cho sự phát triển bền vững, góp phần phục hồi yếu tố văn hóa và phát triển kinh tế tại các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung. Bài viết tập trung phân tích những kinh nghiệm của tỉnh Trung Quốc trong phát triển kinh tế ban đêm, từ đó đề xuất một số hàm ý chính sách phát triển kinh tế ban đêm tại các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung.

Từ khóa: Kinh nghiệm, kinh tế ban đêm, phát triển, Trung Quốc, vùng kinh tế trọng điểm, miền Trung.

Summary: In the context of international economic integration, night-time economic development is an inevitable trend with the emergence of some new business models. The Central Vietnam key economic region has many advantages to develop the night-time economy. Night-time economy development will make an important contribution to sustainable development by restoring cultural factors and economic development in the localities of the Central Vietnam key economic region. The article focuses on analyzing the experiences of China in developing night-time economy, and from that suggesting some policy implications to develop night-time economy in the Central Vietnam key economic region.

Keywords: experience, night-time economy, develop, China, key economic region, central region.

1. Giới thiệu

Trong những thập kỷ qua, đã có sự tăng trưởng mạnh mẽ của nền kinh tế ban đêm, được coi như một tài sản quý giá cho nền kinh tế địa phương và quốc gia (Roberts, 2006) thông qua tạo việc làm, doanh thu và tạo cơ hội cho mọi người hòa nhập xã hội (Roberts và

Gornostaeva, 2007). Kinh tế ban đêm là nền kinh tế bao gồm các hoạt động kinh tế diễn ra từ 6 giờ chiều đến 6 giờ sáng và phân tán trong nhiều lĩnh vực, bao gồm vận tải, tư pháp hình sự, dịch vụ như nhà hàng, quán bar, y tế (Rowe và Bavinton, 2011). Bên cạnh những lợi ích về kinh tế, sự phát triển kinh tế ban đêm cũng

* Trường Đại học Tài nguyên và Môi trường Hà Nội

** Trường Đại học Kinh tế - Đại học Quốc gia Hà Nội

dẫn đến gia tăng của các hành vi phản xã hội, hoạt động tội phạm và lạm dụng chất kích thích, ảnh hưởng không cân xứng đối với các nhóm đối tượng dễ bị tổn thương (Quigg và cộng sự, 2016).

Vùng kinh tế trọng điểm miền Trung là khu vực kinh tế động lực tại miền Trung Việt Nam, có 5 tỉnh và thành phố, gồm Thừa Thiên Huế, Đà Nẵng (hạt nhân), Quảng Nam, Quảng Ngãi, Bình Định. Vùng kinh tế trọng điểm miền Trung hội tụ nhiều điều kiện để phát triển kinh tế ban đêm với các khu kinh tế cảng biển tổng hợp, du lịch phát triển, nền văn hóa nghệ thuật và ẩm thực đặc sắc, dân số trẻ, nhiều đô thị đang hội nhập sâu rộng. Tuy nhiên, trong thời gian qua, phát triển kinh tế ban đêm của vùng kinh tế trọng điểm miền Trung khá hạn chế; các sản phẩm và dịch vụ ban đêm đơn điệu; chưa chú trọng phát triển các dịch vụ văn hóa, nghệ thuật, giải trí; thiếu sự kết nối các dịch vụ để tạo ra các chương trình du lịch đêm hấp dẫn khách du lịch. Hơn nữa, hoạt động kinh tế ban đêm mới chỉ được phát triển ở quy mô nhỏ, manh mún, chưa đóng góp quan trọng vào GRDP và chuyển dịch cơ cấu kinh tế của vùng. Cơ sở hạ tầng, giao thông tại các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung chưa được đầu tư đồng bộ, như thiếu bãi đỗ xe quy mô lớn và đặc biệt thiếu quy hoạch không gian riêng dành cho phát triển kinh tế ban đêm, gây ảnh hưởng không tốt đến cuộc sống của người dân.

Vì vậy, vấn đề cấp thiết đặt ra là cần tìm ra các điều kiện và cơ sở cần thiết nhằm phát triển kinh tế ban đêm một cách hiệu quả, phát huy các tiềm năng, lợi thế

của vùng kinh tế trọng điểm miền Trung, dần đưa kinh tế ban đêm trở thành một ngành kinh tế chủ lực của vùng. Mô hình kinh tế ban đêm đã phát triển tại Trung Quốc từ đầu những năm 1990. Trung Quốc có sự tương đồng khá nhiều về bản sắc văn hóa, các lợi thế phát triển kinh tế ban đêm với Việt Nam nói chung và vùng kinh tế trọng điểm miền Trung nói riêng. Do đó, việc học hỏi kinh nghiệm từ Trung Quốc có thể rút ra những bài học tốt cho phát triển kinh tế ban đêm phục vụ phát triển kinh tế - xã hội tại các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung trong thời gian tới.

2. Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu

2.1. Cơ sở lý thuyết về phát triển kinh tế ban đêm

Khái niệm “Kinh tế ban đêm” xuất hiện vào năm 1987 với công trình của các học giả Comedia, một tổ chức nghiên cứu thành phố sáng tạo của Charles Landry. Thuật ngữ này lần đầu tiên được biết đến rộng rãi trong giới quy hoạch đô thị tại Anh, theo đó “kinh tế ban đêm” gắn liền với thuật ngữ “thành phố 24 giờ”, cuộc sống về đêm và văn hóa đêm.

Theo nghĩa rộng, Seijas (2018) định nghĩa, kinh tế ban đêm là tất cả các hoạt động xã hội, văn hóa và sản xuất diễn ra trong khung thời gian ban đêm (thường từ 06 giờ tối hôm trước đến 06 giờ sáng hôm sau).

Theo nghĩa hẹp hơn đang được một số quốc gia châu Á áp dụng như Thái Lan, Singapore, Trung Quốc, Nhật Bản, kinh tế ban đêm là tập hợp các hoạt động kinh tế, văn hóa diễn ra từ 06 giờ tối hôm trước đến 06 giờ sáng hôm sau, chủ yếu

là các hoạt động và trải nghiệm mang tính giải trí, tập trung vào lĩnh vực dịch vụ văn hóa, vui chơi, giải trí; dịch vụ ăn uống; dịch vụ mua sắm và du lịch.

Mặc dù còn có nhiều quan điểm khác nhau về kinh tế ban đêm, nhưng nghiên cứu này cùng với xu hướng phát triển chung của thế giới và một số nước trong khu vực Đông Nam Á có nền văn hóa tương đồng với Việt Nam, thì có nhận thức chung là, “kinh tế ban đêm được hiểu là những hoạt động trong lĩnh vực dịch vụ văn hóa, vui chơi giải trí, ăn uống, mua sắm... nhằm trực tiếp phục vụ nhu cầu vật chất và tinh thần của người dân địa phương, khách du lịch và thường xuyên diễn ra từ khung giờ 6 giờ tối hôm trước cho đến 6 giờ sáng hôm sau”.

Phát triển kinh tế là sự tăng trưởng kinh tế gắn liền với sự hoàn thiện cơ cấu, thể chế kinh tế, góp phần phát triển kinh tế, xã hội, chất lượng cuộc sống và công bằng xã hội.

Xuất phát từ nội hàm khái niệm phát triển kinh tế và kinh tế ban đêm, có thể hiểu, phát triển kinh tế ban đêm là sự tăng trưởng của các hoạt động kinh tế vào thời gian ban đêm gắn liền với sự hoàn thiện cơ cấu, thể chế liên quan đến các hoạt động kinh tế ban đêm, góp phần phát triển kinh tế, nâng cao chất lượng cuộc sống của cộng đồng dân cư, hướng đến mục tiêu phát triển bền vững.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Phát triển kinh tế ban đêm là một quá trình khá phức tạp và trải qua những giai đoạn khác nhau. Để thực hiện nghiên cứu này, nhóm tác giả sử dụng các phương pháp nghiên cứu, bao gồm:

- Phương pháp thu thập thông tin và

số liệu: thông tin và số liệu chủ yếu được thu thập từ các bài báo nghiên cứu về phát triển kinh tế ban đêm.

- Phương pháp phân tích và tổng hợp lý thuyết: nghiên cứu các tài liệu, lý luận khác nhau về phát triển kinh tế ban đêm bằng cách phân tích chúng thành từng bộ phận để tìm hiểu sâu sắc; tổng hợp, liên kết từng mặt, từng bộ phận thông tin đã được phân tích tạo ra một hệ thống lý thuyết đầy đủ và sâu sắc về phát triển kinh tế ban đêm.

- Phương pháp phân tích, tổng kết kinh nghiệm: nghiên cứu và phân tích kinh nghiệm phát triển kinh tế ban đêm của Trung Quốc để rút ra một số hàm ý chính sách cho vùng kinh tế trọng điểm miền Trung.

3. Kinh nghiệm phát triển kinh tế ban đêm của Trung Quốc

Tại Trung Quốc, kinh tế ban đêm bắt đầu xuất hiện từ đầu những năm 90 của thế kỷ 20 nhưng chưa thu hút được nguồn lực từ chính phủ. Cho đến năm 2004, các thành phố lớn như Thanh Đảo, Hàng Châu, Trùng Khánh, Nam Kinh, Bắc Kinh, Thượng Hải và Quảng Châu đã xây dựng các quy hoạch, kế hoạch để thúc đẩy phát triển kinh tế ban đêm thông qua tăng cường triển khai các khu kinh tế đô thị ban đêm, chuyển đổi môi trường kinh doanh, dự án chiếu sáng, mở rộng xây dựng nhiều cơ sở giải trí và tăng cường các cơ sở dịch vụ công cộng với mục đích thúc đẩy tiêu dùng, phát triển kinh tế thị trường, gia tăng việc làm,...

Tháng 8 năm 2019, Bộ Thương mại Trung Quốc đã nhấn mạnh vai trò quan trọng của “kinh tế ban đêm”, coi đây là cột mốc đánh dấu sự tăng trưởng và mở rộng

của nền kinh tế đô thị Trung Quốc với đề án “Thị trường và hoạt động kinh doanh về đêm”. Đây là lần đầu tiên, kể từ những năm 90, Chính phủ Trung Quốc khởi động đề án thúc đẩy kinh tế ban đêm. Trong đó, Bắc Kinh và Thượng Hải là hai thành phố được đánh giá có sự phát triển kinh tế ban đêm nổi bật nhất của Trung Quốc.

Trong bài viết về “Nền kinh tế đêm ở đô thị Trung Quốc”, Farrer (2018) đã chỉ ra rằng, Bắc Kinh đứng thứ 6/10 thành phố đặt đồ ăn đêm nhiều nhất thế giới. Kể từ năm 2018, chính quyền thành phố Bắc Kinh đã thực hiện chính sách thúc đẩy, khuyến khích các trung tâm thương mại, siêu thị, cửa hàng tiện lợi mở cửa muộn hơn vào ban đêm với khẩu hiệu “Thấp sáng nền kinh tế ban đêm của Bắc Kinh, thúc đẩy tiêu dùng địa phương của Bắc Kinh”. Ngoài ra, thành phố Bắc Kinh đã xây dựng phương án tối ưu hóa các dịch vụ giao thông công cộng bằng cách tăng cường xe, tăng số lượng chỗ đậu xe có giới hạn thời gian, phủ sóng wifi công cộng, dịch vụ 5G, quảng bá các nhà hàng đêm, ủng hộ việc kéo dài thời gian kinh doanh, hướng tới mục tiêu đến năm 2022 hơn một nửa số cửa hàng tiện lợi sẽ hoạt động 24/24.

Năm 2019, Cục Thương mại thành phố Bắc Kinh đã xây dựng đề án liên quan đến phát triển mạnh mẽ kinh tế ban đêm, thúc đẩy tăng trưởng tiêu dùng. Nội dung của đề án là hình thành khu sinh hoạt, khu thương mại, địa điểm mang tính biểu tượng của “thủ đô ban đêm” với bộ cục hợp lý, quản lý theo tiêu chuẩn, mang đầy đủ chức năng vừa đặc sắc vừa hoàn thiện.

Ngoài ra, một số địa điểm tham quan nổi tiếng tại Bắc Kinh đã kéo dài thời

gian mở cửa, triển khai các lễ hội âm thực đêm, tổ chức các lễ hội ánh sáng,... Bên cạnh đó, chính quyền thành phố Bắc Kinh đã xây dựng nền văn hóa sở hữu trí tuệ tiêu dùng đêm thông qua các hoạt động văn hóa và giải trí, như xem phim, đọc sách,...; đồng thời, khuyến khích các bảo tàng và phòng trưng bày nghệ thuật kéo dài giờ mở cửa; tổ chức các hoạt động văn hóa, các lễ hội truyền thống. Đối với các buổi diễn có dưới 3000 chỗ ngồi sẽ nhận được khoản trợ cấp giá vé. Đặc biệt, chính quyền thành phố Bắc Kinh đã xây dựng các phương án đề phòng đảm bảo an toàn xã hội “kinh tế ban đêm”, mỗi quận sẽ thiết lập cơ chế đánh giá rủi ro và lập kế hoạch cho các hoạt động kinh tế về đêm.

Bên cạnh Bắc Kinh, nhiều thành phố khác của Trung Quốc, như Thượng Hải, Thiên Tân, Hồ Nam, Hà Bắc cũng đã lên kế hoạch tương tự để thúc đẩy “kinh tế ban đêm”. Thượng Hải đã ban hành các hướng dẫn để thúc đẩy ngành công nghiệp ban đêm bằng cách xây dựng một số khu vực giải trí từ 19h đến 6h. Thành phố Thượng Hải cũng đề cử hơn 10 “CEO về đêm” – những người có kinh nghiệm quản lý các doanh nghiệp hoạt động về đêm. Thiên Tân đã lên kế hoạch xây dựng sáu khu thương mại đêm, gồm đường phố kiểu Italy, phố ẩm thực, quảng trường, công viên cho các hoạt động giải trí. Hơn nữa, Chính phủ Trung Quốc cũng có chính sách hỗ trợ tiền, giảm giá điện, nước cho các nhà hàng hoạt động vào ban đêm đủ điều kiện kinh doanh.

4. Hàm ý chính sách cho vùng kinh tế trọng điểm miền Trung

Phát triển kinh tế ban đêm, qua thực

tiền, đã trở thành một động lực giúp mỗi quốc gia, mỗi vùng kinh tế gia tăng sức tăng trưởng kinh tế, kể cả trong bối cảnh đại dịch COVID-19 và những biến động của nền kinh tế thị trường. Do đó, những bài học đúc kết từ kinh nghiệm của Trung Quốc gợi mở hướng đi tiếp theo cho vùng kinh tế trọng điểm miền Trung trong nỗ lực xây dựng và phát triển mô hình kinh tế ban đêm, cụ thể như sau:

Một là, cần quy hoạch không gian phát triển kinh tế ban đêm tại một số khu vực nhất định. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, kinh tế ban đêm của vùng kinh tế trọng điểm miền Trung có sự cạnh tranh gay gắt với các vùng du lịch trong nước và một số quốc gia trong khu vực. Do đó, các nhà hoạch định chính sách, quy hoạch tổng thể của các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung cần xây dựng kế hoạch, quy hoạch không gian phát triển kinh tế ban đêm một cách rõ ràng, trước mắt có thể áp dụng thí điểm kế hoạch trong từng giai đoạn và mang định hướng chiến lược dài hạn nhằm đảm bảo an ninh trật tự tại địa phương và góp phần phát triển bền vững.

Hai là, Chính phủ cùng với các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung cần tháo gỡ các rào cản, hạn chế chính sách đối với các dịch vụ về đêm liên quan đến các quy định về giờ hoạt động kinh doanh. Tạo cơ chế, chính sách khuyến khích các trung tâm thương mại, siêu thị, nhà hàng, quán bar, điểm tham quan, bảo tàng, các trung tâm văn hóa nghệ thuật; kéo dài thời gian kinh doanh sau 23h.

Ba là, các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung cần tập trung đầu

tu phát triển dịch vụ giao thông công cộng, đầu tư cơ sở hạ tầng, tăng thời gian phục vụ trong đêm của các dịch vụ giao thông công cộng để người dân địa phương, khách du lịch dễ dàng tiếp cận đến các địa điểm tham quan, mua sắm, giải trí nhằm thúc đẩy tiêu dùng ban đêm của địa phương.

Bốn là, xây dựng mô hình quản lý kinh tế ban đêm theo hướng thành lập hội đồng quản lý hoặc bổ nhiệm chức vụ “người thấp đèn” tại các địa phương cần được triển khai. Kinh nghiệm của Bắc Kinh và Thượng Hải cho thấy, chính quyền cấp tỉnh các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung cần phân quyền quản lý các hoạt động kinh tế ban đêm cho chính quyền địa phương cấp huyện (quận), đồng thời tuyển chọn, bổ nhiệm các vị trí CEO về đêm cho những người có kinh nghiệm quản lý các hoạt động kinh doanh ban đêm. Ngoài ra, hội đồng quản lý hoặc “CEO về đêm” tại mỗi địa phương cần phối hợp, kết nối với các ban ngành có liên quan trong các lĩnh vực quy hoạch, cải tạo, du lịch, môi trường, an ninh, y tế để tạo ra các hoạt động mang lại giá trị thiết thực với người dân địa phương, góp phần tăng thu nhập cho người dân thông qua các hoạt động kinh tế ban đêm.

Năm là, Chính phủ và các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung cần sớm hoàn thiện khung pháp lý đầy đủ về phát triển kinh tế ban đêm cho Việt Nam nói chung và vùng kinh tế trọng điểm miền Trung nói riêng. Khung pháp lý cần tập trung vào các nội dung, như phát triển hoạt động dịch vụ gì, thời gian, khu vực, người tham gia các lĩnh vực đó, tiêu chuẩn về tiếng ồn, ánh sáng, khoảng cách

cách xa khu dân cư, bệnh viện, trường học, đồng thời tăng cường công tác quản lý nhà nước để phòng tránh và xử lý hiệu quả những tệ nạn phát sinh.

Sáu là, các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung cần tiến khai những chính sách hỗ trợ tài chính, chương trình trợ cấp thích hợp đối với các doanh nghiệp hoạt động kinh doanh, tiêu thụ hàng hóa ban đêm. Đồng thời, tăng cường phát triển nguồn nhân lực chuẩn bị trong dài hạn về chất lượng môi trường làm việc ban đêm, kỹ năng của nguồn nhân lực khi tham gia nền kinh tế đặc thù này – kinh tế ban đêm.

5. Kết luận

Theo các chuyên gia kinh tế, vùng kinh tế trọng điểm miền Trung có nhiều lợi thế phát triển kinh tế ban đêm, như dân số trẻ, dân cư đông, những yếu tố văn hóa - nghệ thuật và ẩm thực mang tính đặc

sắc, mức độ hội nhập và toàn cầu hóa cao cùng với thời tiết ban đêm dễ chịu. Do đó, để thúc đẩy phát triển kinh tế ban đêm, việc học hỏi kinh nghiệm quốc tế từ mô hình kinh tế ban đêm của Trung Quốc có những lợi thế văn hóa và tự nhiên mang tính tương đồng với vùng kinh tế trọng điểm miền Trung sẽ góp phần phát huy những lợi thế vốn có, hạn chế những khó khăn và tổn thất phát sinh trong quá trình phát triển kinh tế ban đêm, từ đó mang lại lợi ích tổng thể cho cộng đồng về các mặt kinh tế, văn hóa, xã hội. Phát triển kinh tế ban đêm sẽ vừa là động lực kinh tế, vừa là động lực văn hóa tại các địa phương vùng kinh tế trọng điểm miền Trung, gia tăng việc làm và thu nhập cho người lao động, tăng nguồn thu cho ngân sách nhà nước, tăng công suất hữu dụng và giúp cả giảm áp lực cho các cơ sở hạ tầng thương mại dịch vụ, giao thông vận tải./.

Tài liệu tham khảo

1. Farrer, J. (2018), *Nightlife and Night-time Economy in Urban China*.
2. Quigg, Z., Ford, K. J., McGee, C. E., Grey, H., Hardcastle, K. A., & Hughes, K. (2016).
3. *Evaluation of the Liverpool drink less enjoy more intervention*. Centre for Public Health. Liverpool John Moores University. [accessed 2022 Feb 14].
4. <http://researchonline.ljmu.ac.uk/3175/1/Liverpool-Drink-Less-Enjoy-Moreintervention-evaluation-report-March-2016-4.pdf>.
5. Roberts, M. (2006). From ‘creative city’ to ‘no-go areas’ – The expansion of the night-time economy in British town and city centres. *Cities*, 23(5), 331-338.
6. Roberts, M., & Gornostaeva, G. (2007). The Night-Time Economy and Sustainable Town Centres: Dilemmas for Local Government. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 2(2), 134-152.
7. Rowe, D., & Bavinton, N. (2011). Tender for the night: After-dark cultural complexities in the night-time economy. *Continuum Journal of Media & Cultural Studies*, 25(6), 811-825.
8. Seijas, A. (2018). *A guide to managing your night time economy*, Sound Diplomacy, London.

(Ngày nhận bài: 22/12/2021, ngày phản biện: 25/3/2022, ngày duyệt đăng: 30/3/2022)